

ללמד המקום

Parasha D'varim דְּבָרִים Woorden.

D'varim (Deutronomium) 1:1-3:22

Deze week beginnen we met het lezen van het vijfde en laatste boek van de Torah, *D'varim* wat letterlijk woorden betekend. Dit boek onderscheidt zich van de andere, want het is geschreven vanuit het perspectief van Mozes. Het bevat de laatste woorden van Mozes tot de natie gedurende zijn laatste 37 dagen van leiderschap. D'varim dient in veel opzichten als een samenvatting van de gehele Torah en wordt daarom ook traditioneel Mishneh Torah genoemd, een "herhaling" van de Torah. Toen onze oude wijzen de Torah voor het eerst in het Grieks vertaalden (in opdracht van koning Ptolemaeus), noemden ze het boek Deutronomium, wat dan ook "herhaalde wet" betekend dwz. de Griekse vertaling voor Mishneh Torah. Dat gezegd hebbende, introduceert D'varim (Deutr) een aantal nieuwe mitswot voorheen niet genoemd in de Torah, en bevat enkele van de belangrijkste passages van de Torah, waaronder het Shema en Ha'azinu.

Elke Torah lezer zal snel merken dat D'varim (Deutr) een totaal andere toon heeft dan de rest van de Torah. De taal lijkt veel meer op de boeken die erop volgen, dus op de boeken van de Tenach die juist op de Torah volgen: Y'hoshua, Shoftim, Sh'muel, en Malchim (Joshua, Rechters, Samuël en Koningen). Het vijfde boek van de Torah speelt dus een cruciale functie: het besluit de vijf boeken van Mozes. Dit terwijl het tegelijkertijd daarmee de rest van de Tenach introduceert en daardoor overgaat in de Tenach zoals we die vandaag de dag kennen. Wie de conclusie van D'varim (Deutr) leest en vervolgens meteen begint met Y'hoshua (Jozua), zal dan ook nauwelijks merken dat ze van boek zijn veranderd. De eerste eindigt bijvoorbeeld met Mozes die tegen Y'hoshua (Joshua) zegt dat hij chazak v'ematz moet zijn, "sterk en moedig" D'varim (Deutr) 31:7, 23, terwijl de laatste meerdere keren deze zelfde zin weer oppakt Y'hoshua (Joshua) 1:6, 7, 9, 18.

Dit duidt dus duidelijk op de vloeiende en ononderbroken keten van overdracht, beginnend bij Mozes, rechtstreeks doorgaand naar Y'hoshua (Joshua), dan naar de ouderlingen dan naar door de rest van de profeten. En vervolgens weer naar de mannen van de Grote Vergadering, en naar de wijzen die volgden (Avot 1:1) tot aan de rabbijnen van de huidige tijd. Hierin ligt het ware doel van D'varim (Deutr): het houdt het hele jodendom bij elkaar hiermee dus de "geschreven" maar ook de "mondelijke" Torah. We kunnen D'varim (Deutr) beschouwen als "geschreven", maar een zorgvuldige lezing toont aan dat het heel duidelijk meer "mondeling" van aard is. Een van de meest raadselachtige dingen eraan is dat met alle belangrijke verhalen die het herhaalt, het de details lijkt te veranderen!

In de Tien Geboden die in Shemot (Exodus) zijn opgetekend, moet Shabbat bijvoorbeeld de schepping van de wereld in zes dagen herdenken en HaShems rust op de zevende dag Shemot (Exodus) 20:11. In de Tien Geboden van D'varim (Deutr) is Shabbat echter bedoeld om te herdenken dat HaShem ons uit Egypte heeft gehaald en dat we niet langer slaven zijn die klokje rond moeten werken D'varim (Deutr) 5:15. Maar welk gebod is het nu? Een ander voorbeeld is de zonde van de spionnen: in B'midbar (Numeri) 13 lezen we dat HaShem beval spionnen te sturen om het Heilige Land te verkennen; in D'varim (Deutr) 1:22 zijn het de mensen zelf die het aan Mozes vragen. Wat was het? Nog problematischer is dat Aäron in D'varim (Deutr) 10:6 op een geheel andere plaats en op heel ander tijdstip sterft dan in B'midbar (Numeri) 33:38 wordt voorgesteld! Hoe gaan we om met deze verschillen?

Het klassieke antwoord is dan ook dat D'varim (Deutr) Mozes eigen herinnering is aan deze gebeurtenissen uit het verleden. Het boek begint tenslotte ook met te zeggen Eleh hadevarim asher diber Moshe (אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה) dit waren specifiek de woorden van Mozes zelf. De Zohar (III, 261a) zegt dat, in tegenstelling tot de rest van de Torah die

ללמד המקום

door HaShem aan Mozes werd gedictieerd, "de Mishneh Torah uit Mozes' eigen mond werd gesproken" (משנה תורה מפה עצמו אמרו). Als zodanig waren daarin Mozes' eigen interpretaties van de Torah en de wet opgenomen. En dit dient daarom dan ook als de basis voor de hele mondelinge traditie. Bovendien is dit de reden waarom we altijd naar Mozes verwijzen als Moshe Rabbeinu, "Mozes onze rabbijn". Hij is de eerste rabbijn en daarmee de eerste die de Torah analyseert en interpreteert, de diepere betekenissen eruit haalt en de verborgen wijsheid van HaShem blootlegt die verborgen ligt in de platte tekst (Peshat). Om het in de woorden van de Zohar te zeggen, de chochmah ila'ah (חכמה עלאה) die erin begraven ligt.

De Zohar concludeert dan ook dat D'varim (Deutr) de Mondelinge Torah is! Het is juist uit D'varim (Deutr) dat we leren over de noodzaak om de Torah te interpreteren en de wijsheid eruit proberen te halen. De Zohar voegt eraan toe dat dit de reden is waarom de Tien Geboden in D'varim een schijnbaar overbodige vav voor zich hebben staan, terwijl de Tien Geboden in Shemot (Exodus) dat niet hebben. Deze extra vav wat zoals we weten "en" betekent, dient om te leren dat dit het gebod is "en" erin dus binnenin verborgen, alle andere aanvullende wetten die men eruit kan halen! De Zohar geeft hiervan ook een voorbeeld. In Shemot (Exodus) 20:14 wordt ons alleen het volgende verteld: u zult niet begeren uws naasten vrouw, *tachmod eshet re'echa* (תַּחְמֹד אֶשֶׁת רֵעִי), maar in D'varim (Deutr) 5:18 wordt ons gezegd niet te begeren *en niet te hunkeren v'lo tachmod eshet re'echa v'lo tit-a-ve* (וְלֹא תִתְאָוֶה וְלֹא תִתְאָוֶה). Rabbi Yose legt uit dat alleen al op basis van Shemot (Exodus) men zou kunnen denken dat de wet er is om niet daadwerkelijk een vrouw te ontvoeren, of samen te spannen om dit te doen, maar uit D'varim (Deutr) leren we dat het verder gaat, dat het zelfs verboden is om zelfs maar naar een ander te verlangen, hetzij in gedachten of verlangen, zelfs zonder ernaar te handelen. De Zohar geeft nog andere voorbeelden die laten zien wat het doel van D'varim (Deutr) eigenlijk is. Alles om de ware betekenis van de voorgaande vier boeken van de Torah te samenvatten.

In dat geval was de rabbijn Mozes de eerste die de Torah herinterpreteerde en er nieuwe betekenis lagen uit haalde. Het is in D'varim (Deutr) dat hij het rabbijnse systeem uiteenzet, en in D'varim worden ook de 613 mitsvot van de Torah voltooid. Wat ook niet anders kan want het is prachtig dat de numerieke waarde van *Moshe Rabbeinu* (משה רבינו) 613 is. Er is verder op gewezen dat het systeem dat Mozes in D'varim heeft uiteengezet, specifiek doorgegeven werd gedurende zijn laatste 37 dagen. Wat dan ook weer overeenkomt met de 37 traktaten van de Talmud iets wat deze link juist nog meer verstevigt. We zien dus dat D'varim twee dingen tot stand brengt: ten eerste, het soepel verweven met de rest van de Tenach, en ten tweede, een belangrijke brug slaan naar de mondelinge Torah. Het is geen toeval dat het eerste officiële geschreven werk van de mondelinge Torah de Misjna wordt genoemd, het is een directe link naar de Misjne Torah van Mozes.

Met dit alles in onze gedachten is er echt weinig ruimte om onderscheid te maken tussen "geschreven" en "mondelinge" Torah. Deze twee zijn dan ook onafscheidelijk en volledig met elkaar verweven, zoals de takken van de Boom des Levens (om de poëtische woorden van de Zohar uit te drukken). De Mondelinge Torah begint in D'varim (Deutr) en vloeit door de rest van de Tenach. Dit alles voordat het vollediger wordt uitgewerkt in de Misjna en vervolgens in de Talmud. Er is een continue historische, chronologische, juridische, taalkundige keten van ontwikkeling. Als het vreemd en contra-intuïtief (dit wil zeggen dat het indruist tegen hetgeen wij op basis van intuïtie geneigd zijn te geloven) lijkt om de 'Nakh (Ta-Nakh) als "Mondelinge Torah" te beschouwen, houd er dan wel rekening mee dat de Samaritanen die een Mondelinge Torah ontkennen alleen Mozes Torah als heilig beschouwen en helemaal geen 'Nakh (Ta-Nakh) hebben! Ze verwerpen de Profeten in wezen op precies dezelfde manier zoals ze de Talmud ook verwerpen!

ללמד המקום

De eerste persoon die de hele Torah daadwerkelijk codificeerde (als wettekst opschrijven), zowel "geschreven" als "mondeling", was de Rambam Rabbi Moshe ben Maimon we kennen hem beter als "Maimonides". Zoals er een gezegde luidt: "van Moshe tot Moshe stond er niemand op zoals Moshe", dwz. sinds Moshe Rabbeinu was er niemand zo groot als Moshe ben Maimon. In sommige opzichten voltooide hij het Torah-proces dat begon bij de Sinai - althans het legale deel ervan. Hij vatte en codificeerde de hele Joodse wet duidelijk en bondig samen in een 14-delig meesterwerk dat hij en dat was niet toevallig, de Mishneh Torah noemde . Het blijft de enige complete code van de joodse wet, die alle aspecten van de Torah en het jodendom omvat. In zijn inleiding stelt de Rambam stoutmoedig dat er geen andere code nodig is en nogal ongelooflijk, dat een persoon die het hele jodendom wil begrijpen alleen de Torah hoeft te lezen, en zijn Mishneh Torah! Hiervoor (onder andere) kreeg de Rambam veel kritiek. Hij probeerde hierdoor de Joodse wet in steen te zetten, maar de Joodse wet is niet bedoeld om in steen gebeiteld te worden. Zelfs de Tien Geboden die in Shemot (Exodus) letterlijk in steen waren gebeiteld, werden door Moshe Rabbeinu in D'varim (Deutr) al anders geïnterpreteerd! De Joodse wet moet blijven leven en ademen, veranderen, groeien, en zich aanpassen aan de tijd.

Men zou zich kunnen afvragen: als dat het geval is, waarom zei Mozes dan om niets toe te voegen aan of te verwijderen uit de Torah? D'varim (Deutr) 4:2 Tegelijkertijd zei hij te luisteren naar de toekomstige regels van de Torah-leiders die in elke generatie ontstaan, en niet "rechts of links" af te wijken van hun decreten D'varim (Deutr) 17:11. Door de geschiedenis heen zijn er veel oplossingen voor dit probleem aangedragen. Een manier om het te begrijpen is, om te onthouden dat Mozes in D'varim (Deutr) spreekt tot de ziel van elke individuele Jood. Maar de andere vier boeken van de Torah waren HaShems Woord aan de natie als geheel. D'varim (Deutr) is het woord van Mozes aan zijn volk, aan elke persoon. Dus op dezelfde manier waarop hij zegt dat elke persoon moet luisteren naar de overeenstemming van de Torah-autoriteiten (D'varim 17:11), zo zou ook elke persoon moeten luisteren. Niet uit eigen beweging iets toevoegen aan of verwijderen uit de Torah (4:2). Alleen een erkende meerderheid van geleerden zou ooit kritische verbeteringen kunnen aanbrengen wanneer dat nodig is. Dit was dan ook inderdaad het geval gedurende het hele tijdperk van de Profeten en de Talmud, toen er een Sanhedrin bestond.

Dat brengt ons terug bij de Rambam. In zijn *Mishneh Torah*- inleiding klaagde hij over het feit dat als gevolg van onze ballingschap, individuele rabbijnen lokale regels moesten maken die vervolgens door anderen werden overgenomen. En dat daardoor door de eeuwen heen het judaïsme begon te af te brokkelen en er een groeiende verwarring ontstond over de wet. De Rambam trachtte daarom de feitelijke, universele Joodse wet te verduidelijken en te codificeren. Wat strikt gebaseerd is op de Torah en de Talmud, de enige documenten die het gezag droegen van een Sanhedrin of een andere erkende meerderheidsgroep van geleerden. Hij legt dit allemaal uit in de tweede helft van zijn inleiding.

Hoewel de Mishneh Torah uiteindelijk niet het laatste woord over de Joodse wet was, lanceerde het wel een trend waarbij de wet meer algemene instemming en erkenning nodig had. Het leidde tot meer diepgaande wetboeken, daarin wordt geschreven met meer uitleg en meer debatten over de finesses van de wet. Het leidde dus eigenlijk tot een soort 'virtueel' Sanhedrin, waar wetteksten in de loop van de tijd voorrang krijgen door de meerderheidserkenning van rabbijnen die duizenden kilometers van elkaar verwijderd zijn. En zo moet het ook zijn, alleen zo blijft de Joodse wet evolueren, aanpassen en groeien, zoals altijd bedoeld door de eerste rabbin Moshe Rabbeinu.

Shabbat Shalom
Jaacov